

Zawiadomienia (skargi) indywidualne do organów traktatowych w systemie ochrony praw człowieka ONZ

Przejdź do produktu na ksiegarnia.beck.pl

Przedmowa

Jednym z podstawowych obowiązków państw jest poszanowanie praw człowieka i podejmowanie działań na rzecz ich ochrony. Działalność państw na płaszczyźnie krajowej przyjmuje formę aktów prawnych, w których zestawiane i bliżej określone są prawa człowieka oraz ustalane są krajowe środki i metody ich ochrony. Aktywność państw przejawia się także we wprowadzaniu i utrzymywaniu odpowiednich rozwiązań organizacyjnych, umożliwiających korzystanie z praw człowieka i kontrolowanie ich przestrzegania przez organy i instytucje państwowe. Na płaszczyźnie międzynarodowej państwa zawierają umowy dotyczące praw człowieka, zaciągając zobowiązania do zapewnienia ochrony ujętych w tych umowach praw, przede wszystkim przez podejmowanie odpowiednich kroków legislacyjnych i administracyjnych. Należy podkreślić, iż mimo odgrywania pewnej roli przez zwyczaj międzynarodowy, traktaty stanowią podstawowe źródło prawa międzynarodowego w zakresie ochrony praw człowieka¹. Postanowienia traktatowe umożliwiają bowiem bardziej precyzyjne określenie standardów ochrony oraz mogą być wykorzystywane w procesie jej instytucjonalizacji.

W celu zapewnienia wysokiego poziomu ochrony praw człowieka nie wystarczy jednak ujęcie tych praw w aktach normatywnych, krajowych lub międzynarodowych, a nawet wprowadzenie odpowiednich rozwiązań organizacyjnych. Bardzo istotne znaczenie ma ustanowienie właściwych mechanizmów kontrolnych, pozwalających na monitorowanie wykonywania obowiązków przez państwa-strony oraz wskazywanie przypadków naruszeń tych praw i określanie środków naprawczych.

W międzynarodowych systemach ochrony praw człowieka ukształtowały się różne modele takiej kontroli. Na płaszczyźnie regionalnej państwa ustanowiły w tym celu organy o charakterze sądowym, wyposażając je w kompetencje do podejmowania wiążących rozstrzygnięć. Inne rozwiązania zastosowano w powszechnym systemie ochrony praw człowieka, utworzonym w ramach Organizacji Narodów Zjednoczonych. Pod auspicjami ONZ opracowano i przyjęto wiele konwencji, deklaracji i innych dokumentów dotyczących praw człowieka². Nie przewidziano jednak utworzenia trybunału praw człowieka, natomiast na podstawie głównych umów z tej dziedziny powołano szcze-

---

¹ R. Higgins, *Problems and Process*, s. 105. W ostatnich latach wzrasta wprawdzie znaczenie pozaumownych źródeł prawa międzynarodowego w zakresie ochrony praw człowieka, traktaty odgrywają jednak nadal zdecydowanie najważniejszą rolę w tej dziedzinie; zob. C. Mik, *Ochrona praw człowieka*, s. 10–11; zob. też m.in. R. Mizerski, *Pozatraktatowe źródła prawa*, s. 277–314.

² Jak podkreśla R. Wieruszewski, „właśnie tworzenie standardów przez pierwsze dziesięciolecie działalności ONZ-owskiego systemu ochrony praw człowieka było swoistym okrętem flagowym tej organizacji” – *tenże*, *ONZ-owski system ochrony praw człowieka*, 2005, s. 57.

gólnego rodzaju komitety ekspertów. Obecnie kontrolowaniem przestrzegania postanowień dziewięciu konwencji, przyjętych w ramach ONZ, zajmuje się dziewięć takich organów: Komitet Praw Człowieka, Komitet Praw Gospodarczych Społecznych i Kulturalnych, Komitet ds. Likwidacji Dyskryminacji Rasowej, Komitet ds. Likwidacji Dyskryminacji Kobiet, Komitet przeciwko Torturom, Komitet Praw Dziecka, Komitet Praw Pracowników Migrujących, Komitet Praw Osób Niepełnosprawnych oraz Komitet ds. Wymuszonych Zaginięć³. Ze względu na ściśle powiązanie z monitorowanymi traktatami oraz tryb ich utworzenia nazywa się je w doktrynie organami traktatowymi, a całokształt ich kompetencji i działalności nazywany bywa systemem traktatowym⁴. Komitety te wyposażone zostały w szereg funkcji kontrolnych, z których najważniejszą, patrząc z perspektywy ofiary naruszeń praw człowieka, jest procedura zawiadomień indywidualnych. Daje ona bowiem osobie pokrzywdzonej możliwość bezpośredniego skierowania sprawy do organu międzynarodowego w celu jej zbadania i ustalenia odpowiedzialności państwa, będącej konsekwencją nieprzestrzegania przyjętych przez nie międzynarodowych zobowiązań w dziedzinie praw człowieka.

Celem niniejszej monografii jest kompleksowa analiza i zaprezentowanie mechanizmu zawiadomień indywidualnych, jakie mogą być obecnie kierowane do poszczególnych organów traktatowych w systemie ONZ. Ponieważ zawiadomienia te mogą być wnoszone bezpośrednio przez ofiary naruszeń, mechanizm ten jest podobny do skarg wnoszonych do trybunałów praw człowieka, przede wszystkim ETPC w Strasburgu. W przeciwieństwie jednak do „skargi do Strasburga”, która jest instytucją dobrze znaną i opisaną w polskiej literaturze naukowej, dużo rzadziej podejmowana jest tematyka zawiadomień do organów traktatowych⁵.

Całość rozważań została ujęta w pięciu rozdziałach. Rozdział I ma charakter wprowadzający, ukazano w nim organy traktatowe – komitety jako element systemu ochrony praw człowieka ONZ. W tym celu przedstawiona została ogólna charakterystyka powyższego systemu ze wskazaniem na miejsce, jakie zajmują w nim organy traktatowe. Omówiono w nim ponadto traktaty praw człowieka monitorowane przez te organy. Ogólnej charakterystyce poszczególnych komitetów poświęcony jest II rozdział mono-

---

³ Do organów traktatowych ONZ zaliczany jest niekiedy także Podkomitet ds. Prewencji, ustanowiony na podstawie Protokołu Fakultatywnego do Konwencji o zakazie tortur z 2002 r., ponieważ jednak koncentruje się on na działaniach prewencyjnych i nie posiada kompetencji do rozpatrywania zawiadomień indywidualnych, pozostanie on poza zakresem niniejszej monografii, zob. uwagi na s. 8–9.

⁴ R. Wieruszewski, ONZ-owski system ochrony praw człowieka, 2005, s. 81–82.

⁵ W ostatnich latach wydane zostały wprowadzające opracowania prezentujące kompleksowo mechanizmy kontrolne systemu ochrony praw człowieka ONZ (R. Wieruszewski (red.), Mechanizmy ochrony) oraz komentarze do dwóch podstawowych umów tego systemu: Międzynarodowych Paktów Praw Człowieka, a także opracowanie dotyczące Komitetu ds. Likwidacji Dyskryminacji Kobiet (K. Sękowska-Kozłowska, Komitet ONZ ds. Likwidacji), brak jednak monograficznego opracowania poświęconego działalności wszystkich organów traktatowych koncentrującego się na mechanizmie zawiadomień indywidualnych.

grafii. Przedstawiono w nim m.in. zasady dotyczące ich składu, struktury organizacyjnej, trybu pracy oraz finansowania, ponieważ kwestie te mają wpływ na rozpatrywanie przez te organy zawiadomień indywidualnych. Rozdział kończy analiza kompetencji komitetów, która pozwoli na ukazanie procedury zawiadomień indywidualnych w szerszym kontekście zadań, jakie zostały im powierzone. W rozdziale III zawarte zostały rozważania o charakterze wprowadzającym w zakresie zawiadomień indywidualnych, zaprezentowano ten mechanizm kontroli na tle innych procedur międzynarodowych służących ochronie praw człowieka. W sposób szczególnie skoncentrowano się na kwestii uznawania przez państwa kompetencji komitetów do przyjmowania i badania zawiadomień indywidualnych. Przesłanki dopuszczalności zawiadomień indywidualnych poddane zostały szczegółowej analizie w rozdziale IV pracy. W ostatnim, V rozdziale, omówiona została procedura rozpatrywania zawiadomień indywidualnych. Podjęta została także próba oceny efektywności tego mechanizmu kontroli. Wnioski dotyczące wad i zalet mechanizmu zawiadomień indywidualnych do organów traktatowych systemu ONZ, a także perspektywy jego reformy i dalszego rozwoju przedstawione zostały w zakończeniu pracy. Ze względu na konieczność ograniczenia zakresu pracy, poza jej zasięgiem pozostaje analiza merytorycznych rozstrzygnięć komitetów dokonywanych w ramach badania zawiadomień indywidualnych i ich wpływ na rozwój praw człowieka – problematyka ta wymagałaby obszernych badań⁶.

Metodą badawczą, która została zastosowana w niniejszej monografii, jest metoda prawno-analityczna. Jej podstawę źródłową stanowią liczne umowy międzynarodowe oraz inne dokumenty przyjmowane w systemie ONZ, przede wszystkim przez same organy traktatowe. Praca uwzględnia orzecznictwo badanych komitetów, dostępne w bazach internetowych udostępnianych przez Biuro Wysokiego Komisarza ONZ ds. Praw Człowieka.

W pracy wykorzystane zostały fragmenty rozprawy doktorskiej autorki pod tytułem „Funkcje kontrolne organów traktatowych w systemie ochrony praw człowieka ONZ” (niepubl.), napisanej pod kierownictwem prof. dr hab. A. Przyborowskiej-Klimczak i obronionej w 2007 r. na Katolickim Uniwersytecie Lubelskim Jana Pawła II.

Praca zawiera stan prawny na 1.6.2025 r.

dr Anna Szarek-Zwijacz

---

⁶ Na temat wpływu dorobku orzeczniczego komitetów na europejski system ochrony praw człowieka zob. G. Baranowska, A. Gliszczyńska-Grabias, A. Hernandez-Polczyńska, K. Sękowska-Kozłowska, R. Wieruszewski, Wpływ ONZ-owskiego standardu ochrony, *passim*.

Przejdź do księgarni →

ksiegarnia.beck.pl